

ТЕМА 7. ПОРЯДОК ТА ПРИНЦИПИ ПРОВЕДЕННЯ МИТНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ

Якість митної експертизи товарів залежить, в першу чергу, від того, наскільки добре буде підготовлено план її проведення. Планування проведення митної експертизи товарів є найважливішим і обов'язковим етапом у роботі експертів, митних лабораторій або інших спеціалістів за призначенням митного органу. Сутність планування митної експертизи товарів полягає в розробці експертом плану проведення дослідження, яке передбачає виконання дій в певній послідовності, науково-методичного, матеріально-технічного забезпечення проведення процедур дослідження у визначені строки з підготовкою обґрунтованого висновку щодо отриманих результатів. На тривалість експертизи впливають наступні фактори: складність експертизи, досвід експерта, його навички, наявність звітних матеріалів щодо результатів проведених аналогічних експертиз, необхідність залучення сторонньої організації або експертів. Процедура проведення митних експертиз у різних сферах та для різних товарів має певні особливості, однак уніфікований алгоритм проведення експертиз містить в собі усі необхідні етапи, і може бути використаний для встановлення відповідності товару існуючим вимогам щодо рівня екологічної та експлуатаційної безпеки.

Основна товарознавча експертиза товарів проводиться у три етапи:

1. Підготовчий
2. Основний
3. Заключний

Головним завданням підготовчого етапу є розробка плану проведення екологічної митної експертизи товару. Для цього експерт має проаналізувати ситуацію, вивчити всі представлені матеріали та вихідні данні, а також зібрати додаткову інформацію про досліджуваний об'єкт. Необхідно ознайомитись з матеріалами попередньо проведених аналогічних експертиз, надати оцінку матеріально-технічному та методичному забезпеченню роботи організації, що проводитиме експертизу. Під час підготовчого етапу необхідно розробити гіпотезу (експертну версію), встановити перелік робіт, необхідний для отримання відповідей на поставлені питання, їх обсяг, послідовність та термін виконання. Окрім цього, доцільно розглянути можливість проведення експертизи власними силами або обґрунтувати необхідність залучення сторонніх організацій для виконання окремих видів робіт, наприклад, проведення лабораторних (натуральних) випробувань. Якщо планується проведення комплексної експертизи, то у загальному плані експертного дослідження деталізуються завдання для кожного з експертів.

На підготовчому етапі експертизи одержують заявку на проведення експертизи, яка оформлюється замовником та наряд на проведення експертизи. У заявці мають бути необхідні дані, на підставі яких правильно ідентифікується товар, а також його виробник, постачальник, одержувач, посередник, дати відправки та одержання, номери супроводжувальних документів. Крім того, замовник повинен визначити мету та завдання, які ставляться перед експертом. Незалежно від форми передачі заявки експерт не повинен розпочинати експертизу, якщо немає письмової заявки чи письмового підтвердження на проведення експертизи, а також коли наявні в них дані недостатні для проведення експертної оцінки.

Другим документом про призначення експертизи є наряд на проведення експертизи. Наряд видається експертові і є документом, який підтверджує право експерта на проведення експертизи. Наряд видається керівником експертної організації, чи його заступником, чи уповноваженою особою. Наряд оформлюється на спеціальному бланкові та підписується керівником експертної організації. У наряді зазначається номер, дата надходження заявки, дата початку експертизи, організація-замовник, її адреса, телефон, прізвище та посада представників, які беруть участь у проведенні експертизи, його постачальник, а також завдання експертові, яке визначається метою та завданням експертизи. Наряду присвоюється номер, відповідний номеру в “Журналі реєстрації заяв”.

Підстави для призначення досліджень (аналізів, експертиз)

Дослідження (аналізи, експертизи) під час здійснення податкового контролю, митного контролю та митного оформлення, у справах про порушення митних правил призначаються, якщо виникла потреба у послугах фахівців, які володіють спеціальними знаннями у галузях науки, мистецтва, техніки, економіки тощо. Експертиза призначається у випадках, передбачених Податковим та Митним кодексами України.

Рішення про призначення експертизи у межах податкового контролю, проведення дослідження (аналізу, експертизи) під час здійснення митного контролю та митного оформлення оформлюється уповноваженою посадовою особою органу ДФС у вигляді запиту.

Рішення про призначення експертизи у справі про порушення митних правил оформлюється посадовою особою органу ДФС, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, у вигляді постанови. Проведення експертизи із визначення вартості товарів здійснюється на підставі постанови про призначення експертизи у справі про порушення митних правил або запиту у межах здійснення податкового контролю.

На підготовчому етапі може бути проведений за необхідності інструктаж експертів. Експерт на підготовчому етапі повинен ознайомитися з нормативними документами (стандартами, ТУ, інструкціями тощо), згідно з якими повинна здійснюватися експертиза. Початком основного етапу вважають прибуття експерта до замовника експертизи чи збір робочої групи для проведення експертної оцінки (наприклад, дегустації чи експертизи нових товарів).

Формування документації для проведення досліджень (аналізів, експертиз)

Запит про проведення дослідження (аналізу, експертизи) готується посадовою особою органу ДФС за формою, визначеною в додатку 1 до цього Порядку.

У запиті в обов'язковому порядку зазначаються підстава та мета направлення запиту, визначаються завдання для дослідження (аналізу, експертизи), а саме які характеристики товару (склад, фізичні, фізико-хімічні властивості тощо) необхідно перевірити або встановити.

Визначені у запиті завдання для дослідження (аналізу, експертизи) повинні відповідати меті направлення запиту.

До запиту додаються:

оригінал акта про взяття проб (зразків) товарів (у разі взяття проб (зразків) товарів);
копія акта про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу (у разі проведення);

копії інших супровідних документів, які подаються при здійсненні податкового або митного контролю (митна декларація, зовнішньоекономічний договір (контракт), інвойси, рахунки-фактури, накладні, сертифікати (висновки, реєстраційні посвідчення уповноважених державних органів, якщо такі видавались);

техніко-технологічна документація про склад, фізико-хімічні властивості товарів, інформація про основні технологічні стадії їх виробництва та призначення.

Достовірною техніко-технологічною документацією вважаються офіційно видані книги, стандарти, технічні умови, специфікації, каталоги, креслення, паспортні дані на виріб виробника.

До постанови про призначення експертизи у справі про порушення митних правил додаються завірені копії матеріалів справи, які стосуються предмета експертизи, та протокол про одержання проб і зразків для проведення експертизи у справі про порушення митних правил.

Питання, поставлені перед експертом у запиті про проведення дослідження (аналізу, експертизи) або постанові про призначення експертизи у справі про порушення митних правил, не повинні виходити за межі компетенції та спеціальних знань експерта.

Запит про проведення дослідження (аналізу, експертизи) або постанова про призначення експертизи у справі про порушення митних правил органу ДФС разом із супровідною документацією (матеріалами, що передаються у розпорядження експерта), пробами (зразками) товарів доставляються до СЛЕД ДФС посадовою особою органу ДФС або поштою.

Уповноважена посадова особа органу ДФС доставляє до СЛЕД ДФС проби (зразки) товарів, які заборонені до пересилання у поштових відправленнях.

Другий етап митної експертизи товарів пов'язаний безпосередньо з проведенням дослідження. Кожен з експертів додає щось особливе в процес проведення, але можна виділити загальні риси, які характерні для усіх або більшості експертиз.

Другий етап може бути поділений на дві частини – теоретичну та експериментальну. Теоретичні дослідження мають значний вплив на процес отримання відповідей на поставлені питання, оскільки вони дозволяють глибоко проникнути в сутність об'єкта експертизи. Метою теоретичних досліджень є виокремлення у процесі синтезу знань істотних зв'язків між досліджуваним об'єктом та навколишнім середовищем, пояснення та узагальнення отриманих результатів експертизи. На цьому етапі розрізнені відомості необхідно систематизувати, узагальнити наявні факти по досліджуваному об'єкту, і, якщо цих даних достатньо, то надати роз'яснення. Під час теоретичних досліджень проводиться також аналітична робота – визначення факторів, які впливають на кінцевий результат експертизи, а також виявлення механізму їх дії, теоретична перевірка запропонованої гіпотези тощо. При проведенні теоретичних досліджень можливе використання всього наявного арсеналу загальнонаукових методів – аналізу та синтезу, індукції та дедукції.

Для підтвердження або спростування теоретичних висновків щодо екологічної або експлуатаційної безпеки товару у деяких випадках необхідно проводити експериментальні дослідження, що є найважливішим елементом експертного дослідження, основою якого є проведення дослідів з чітко врахованими та контрольованими умовами, які надають можливість слідкувати за перебігом явищ та неодноразово їх відтворювати при повторенні умов. Головною метою експерименту є виявлення властивостей досліджуваного об'єкта, перевірка справедливості гіпотези або результатів теоретичних досліджень і, на цій основі, широке та глибинне вивчення об'єкта експертизи.

Процес постановки і організація експерименту визначається його призначенням. Перед організацією експериментальних досліджень розробляються задачі, обирається методика та програма експерименту. Методичні рішення, які приймаються, формуються у вигляді методичних вказівок щодо проведення експерименту. Після розробки методики

створюється робочий план, у якому вказуються обсяг експериментальних робіт, методи, техніка, трудомісткість та термін виконання. Ефективність проведення експерименту суттєво залежить від вибору засобів вимірювальної техніки. При вирішенні цих завдань необхідно користуватись інструкціями та ДСТУ. Після завершення теоретичних та експериментальних досліджень проводиться загальний аналіз отриманих результатів, здійснюється зіставлення гіпотези з результатами досліджень. В результаті аналізу розбіжностей уточнюються теоретичні моделі. У разі необхідності проводяться додаткові експерименти. Під час експертного дослідження можуть вноситися корективи до плану його проведення. При цьому внесені зміни у процес проведення експертизи повинні бути задокументовані.

При проведенні кількісної та/чи якісної експертизи товарів замовник повинен подати експертові такі технічні документи:

- товаросупровідні документи: товарно-транспортні накладні, сертифікати, свідоцтва про якість, рахунок-фактури та інші документи, що мають інформацію про товар, який підлягає товарній експертизі;
- акти первинної експертизи (при проведенні повторної чи контрольної експертизи);
- комерційні акти; акти відбору проб; висновки чи протоколи випробувань зразків товарів;
- договір купівлі-продажу чи постачання;
- інші необхідні технічні чи нормативні документи.

Експерт повинен уважно вивчити усі подані документи, проаналізувавши й оцінивши вірогідність інформації, що в них є. Одним із способів установлення достовірності інформації є зіставлення інформації, яка є в різних документах, а також на маркуванні. Така перевірка та зіставлення різних документів називається перехресною перевіркою. Для перевірки дійсності документів експерт повинен установити наявність усіх необхідних реквізитів, які ідентифікуватимуть якість, кількість, асортиментну приналежність, країну походження, а також виробника та/чи постачальника товару.

Відсутність необхідних документів, недійсність інформації, вказаної в них, можуть бути підставою для відмови щодо проведення експертизи. Іншими підставами для відмови щодо проведення експертизи можуть бути:

- відсутність товару при порушенні строків його надходження замовнику;
- відсутність належних умов для проведення експертизи;
- відсутність забезпечення зберігання товарів;
- недотримання техніки безпеки та особистої безпеки експертів.

У всіх вказаних випадках експерт повинен звернутися до керівника підрозділу експертної організації для одержання подальших вказівок.

Експертна оцінка - найважливіша складова частина основного етапу. При проведенні експертизи експерт керується інструкцією про проведення експертизи та іншими нормативними документами. Експертиза проводиться особисто експертом чи групою експертів. При проведенні експертизи всі результати експертної оцінки та інша інформація, необхідна для складання акта експертизи, записується експертом у робочий зошит. Якщо експерту пред'явлено товар, пошкоджений при транспортуванні чи в неробочому вигляді, то вся інформація про нього фіксується окремо в робочому зошиті. Після відбору проб та дотриманні всіх правил, які гарантують їхнє зберігання, складається акт відбору зразків (проб).

Від правильності складання акта відбору зразків залежить визнання дійсності не лише його, але й результатів досліджень, а також і кінцевих результатів експертизи. Тому при неправильному оформленні акта відбору зразків може бути завдано збитків замовнику та піддана сумніву компетентність експерта. Акт відбору зразків (проб) разом із відібраним зразком (пробою) експерт передає замовнику експертизи для надсилання на дослідження чи для зберігання як арбітражний зразок (проба). Після проведення експертної оцінки та одержання протоколу досліджень відібраних зразків починається третій заключний етап експертизи.

Взяття проб (зразків) товарів

Взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи) проводиться уповноваженими посадовими особами органу ДФС на підставі вмотивованого рішення керівника цього органу або особи, яка виконує його обов'язки, або постанови про взяття проб і зразків у справі про порушення митних правил.

Для проведення аналізу великогабаритних і технічно складних товарів (машини, технологічні лінії, промислові конструкції тощо) може надаватись тільки техніко-технологічна документація. У випадках фактичної відсутності товару під час проведення податкового контролю, документальної виїзної перевірки для проведення аналізу може надаватися наявна супровідна та техніко-технологічна документація.

Проби (зразки) товарів, крім великогабаритних і технічно складних, беруться в мінімальній кількості у двох примірниках (досліджуваний та контрольний), кількість кожного з яких у одиницях виміру є достатньою для проведення дослідження (аналізу, експертизи) згідно з Нормативами взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), наказом Міністерства фінансів України від 02 грудня 2016 року N 1058 "Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних

органів Державної фіскальної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку".

Кожен із примірників (досліджуваний та контрольний) проби (зразка) товару упаковується та опломбовується (опечатується) окремо, обов'язково маркується маркувальною етикеткою, форму якої наведено в додатку 2 до цього Порядку. У випадках взяття проб (зразків) одного найменування товару, але різних номерів артикулів, партій, серій, ці номери обов'язково зазначаються на маркувальних етикетках відібраних проб (зразків) товарів.

Якщо взяття контрольних проб (зразків) товарів з об'єктивних причин неможливе (одиничний товар, обмежена кількість, вміст поштового відправлення, об'єкт експертизи у справі про порушення митних правил тощо), проби (зразки) товарів беруться в одному примірнику (досліджуваному).

Взяття проб (зразків) товарів здійснюється з обов'язковим додержанням вимог міжнародних та національних стандартів, іншої нормативно-технічної документації, правил техніки безпеки та пожежної безпеки.

Посадова особа органу ДФС, яка вповноважена проводити взяття проб (зразків) товарів, повинна бути ознайомлена із вимогами міжнародних та національних стандартів, іншої нормативно-технічної документації щодо здійснення взяття проб (зразків) товарів.

Про взяття проб (зразків) товарів складається акт у трьох примірниках, форму якого затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02 грудня 2016 року N 1058 "Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку". Відомості про проби (зразки) товарів кожного відібраного найменування або виду, артикулу, серії товару наводяться в акті під окремим порядковим номером.

Мета взяття проб (зразків) товарів в акті повинна відповідати меті подання запиту.

Один примірник акта передається разом з відібраними пробами (зразками) товарів до СЛЕД ДФС, другий - залишається у справах органу ДФС, третій - у декларанта, платника податків або уповноваженої ними особи, стосовно якого здійснюється податковий або митний контроль.

У разі взяття проб (зразків) товарів згідно зі статтею 517 Митного кодексу України складається протокол про одержання проб і зразків, копія якого надається до СЛЕД ДФС разом із постановою про призначення експертизи у справі про порушення митних правил.

Відібрані проби (зразки) товарів повинні зберігатися та транспортуватися в умовах, що унеможливають доступ до них, забезпечують їх цілісність (збереження герметичності) та незмінність характеристик, за якими буде проводитися їх дослідження (експертиза). У разі потреби посадові особи органу ДФС забезпечують експертам СЛЕД ДФС доступ до товарів, транспортних засобів та можливість їх огляду за місцем їх зберігання.

Приймання запитів (постанов) та проведення досліджень (аналізів, експертиз) в СЛЕД ДФС:

Запит про проведення дослідження (аналізу, експертизи), постанова про призначення експертизи у справі про порушення митних правил разом із супровідними документами приймаються уповноваженими посадовими особами СЛЕД ДФС і реєструються в установленому порядку.

При виявленні порушень вимог розділів III, IV цього Порядку СЛЕД ДФС протягом 3 робочих днів після реєстрації запиту про проведення дослідження (аналізу, експертизи) або постанови про призначення експертизи у справі про порушення митних правил письмово інформує орган ДФС про виявлені порушення.

Орган ДФС усуває виявлені порушення у строк, що не перевищує 3 робочих днів з дня реєстрації листа СЛЕД ДФС, та повторно подає до СЛЕД ДФС необхідні матеріали (супровідну документацію, проби (зразки) товару).

Інформація про виявлені порушення вимог розділів III, IV цього Порядку заноситься до відповідного журналу обліку невідповідностей при реєстрації запитів про проведення досліджень (аналізів, експертиз) або постанов про призначення експертизи у справі про порушення митних правил органів ДФС, форма якого затверджується наказом СЛЕД ДФС.

Журнал обліку невідповідностей при реєстрації запитів про проведення досліджень (аналізів, експертиз) або постанов про призначення експертизи у справі про порушення митних правил органів ДФС ведеться уповноваженими посадовими особами СЛЕД ДФС, і до нього заносяться інформація про виявлені порушення, пропозиції щодо їх усунення, строки, прийняте за результатами досліджень (аналізів, експертиз) рішення.

Дослідження (аналізи, експертизи) проводяться експертом (експертами) СЛЕД ДФС на підставі письмового доручення керівництва СЛЕД ДФС або керівника її відокремленого підрозділу.

Експерт користується правами, визначеними статтею 84 Податкового кодексу України та статтею 502 Митного кодексу України, іншими актами законодавства, зокрема має право:

ознайомлюватися з матеріалами, які стосуються предмета експертизи;

заявляти клопотання перед органом ДФС про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для виконання завдань, поставлених у запиті про проведення дослідження (аналізу, експертизи) або постанові про призначення експертизи у справі про порушення митних правил;

відмовитися від надання висновку або відповіді на окреме (окремі) питання, якщо поданих матеріалів недостатньо або він не володіє необхідними знаннями для проведення дослідження (аналізу, експертизи).

При проведенні експертизи з метою визначення вартості товару, транспортного засобу у межах податкового контролю або у справі про порушення митних правил експерт за потреби проводить огляд товару, транспортного засобу за місцем їх зберігання.

Надання вільного доступу та забезпечення належних умов огляду таких товарів, транспортних засобів покладається на орган ДФС, який призначив проведення експертизи.

Виїзд експерта до місця зберігання таких товарів, транспортних засобів забезпечується органом ДФС, який призначив проведення експертизи, протягом 3 робочих днів з дня надходження до СЛЕД ДФС запиту або постанови.

Після огляду товарів, транспортних засобів за місцем їх зберігання орган ДФС, який призначив проведення експертизи, в той самий день забезпечує прибуття експерта на своє робоче місце.

Якщо при проведенні експертизи виникає потреба у визначенні характеристик товару (склад, фізичні, фізико-хімічні властивості тощо) шляхом проведення досліджень, орган ДФС, який здійснює податковий контроль, або посадова особа органу ДФС, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, забезпечує взяття проб (зразків) товарів, необхідних для проведення досліджень.

У разі виявлення експертом під час огляду проб (зразків) товарів порушень у частині цілісності (збереження герметичності) упакування, неправильного оформлення супровідної документації, СЛЕД ДФС протягом 3 робочих днів повідомляє орган ДФС про виявлені порушення.

Орган ДФС усуває виявлені порушення у строк, що не перевищує 3 робочих днів з дня реєстрації листа СЛЕД ДФС, та повторно подає до СЛЕД ДФС необхідні матеріали (супровідну документацію, проби (зразки) товару).

У разі невжиття заходів щодо усунення виявлених порушень, у зазначений строк СЛЕД ДФС протягом 3 робочих днів повідомляє орган ДФС про проведення часткового дослідження (аналізу, експертизи) або про відмову у його проведенні.

Дослідження (аналіз, експертиза) проб (зразків) товарів під час здійснення митного контролю та митного оформлення проводиться протягом 10 днів з дня їх надходження до СЛЕД ДФС. У разі потреби цей строк може бути продовжено за рішенням керівника СЛЕД ДФС, але не більше ніж на 20 днів.

Для продовження строку проведення дослідження (аналізу, експертизи) керівник самостійного структурного підрозділу з питань експертизи та досліджень готує клопотання на ім'я керівника СЛЕД ДФС, в якому обґрунтовує причину необхідності продовження строку проведення дослідження (аналізу, експертизи). Рішення керівника СЛЕД ДФС за результатами розгляду клопотання керівника самостійного структурного підрозділу з питань експертизи та досліджень оформлюється шляхом проставлення на клопотанні резолюції "погоджено" або "не погоджено". Про продовження строку проведення дослідження (аналізу, експертизи) СЛЕД ДФС повідомляється орган ДФС, який призначив таке дослідження (аналіз, експертизу) не пізніше наступного робочого дня після прийняття відповідного рішення керівником СЛЕД ДФС.

Експертиза у справі про порушення митних правил або у межах податкового контролю проводиться протягом 10 робочих днів з дня надходження до СЛЕД ДФС постанови про призначення експертизи у справі про порушення митних правил або запиту про проведення дослідження (аналізу, експертизи).

До цього строку не включається час проведення досліджень фізико-хімічних властивостей або інших характеристик проб (зразків) товарів та надання органом ДФС додаткових матеріалів (проб (зразків) товарів, супровідної документації).

Дослідження фізико-хімічних властивостей або інших характеристик проб (зразків) товарів проводиться протягом 10 днів з дня їх надходження до СЛЕД ДФС.

Дослідження (аналіз, експертиза) товарів, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, проводяться невідкладно.

Строк проведення досліджень (аналізів, експертиз) проб (зразків) призупиняється у разі наявності клопотання експерта перед органом ДФС, який призначив дослідження (аналіз, експертизу), про надання йому додаткових матеріалів. Додаткові матеріали повинні бути надані у строк, що не перевищує 10 днів з дня отримання такого клопотання.

У разі ненадання додаткових матеріалів у зазначений строк керівник СЛЕД ДФС або особа, яка виконує його обов'язки, приймає рішення про проведення часткового дослідження (аналізу, експертизи) або про відмову у його проведенні.

Рішення керівника СЛЕД ДФС або особи, яка виконує його обов'язки, про відмову у проведенні дослідження (аналізу, експертизи) оформлюється шляхом направлення відповідного повідомлення органу ДФС, який призначив таке дослідження (аналіз, експертизу).

У разі наявності об'єктивних обставин, що унеможливають проведення дослідження (аналізу, експертизи), СЛЕД ДФС протягом 3 робочих днів з дня надходження запиту про проведення дослідження (аналізу, експертизи) або постанови про призначення експертизи у справі про порушення митних правил повідомляє орган ДФС із зазначенням причини відмови у проведенні дослідження (аналізу, експертизи).

У разі прийняття рішення про призначення додаткового або повторного дослідження (аналізу, експертизи) в іншій експертній установі (організації) орган ДФС повідомляє про це СЛЕД ДФС, зазначивши при цьому причини, що зумовлюють необхідність проведення такого дослідження (аналізу, експертизи), та найменування експертної установи (організації), яка буде його проводити.

Орган ДФС, який призначив проведення додаткового або повторного дослідження (аналізу, експертизи), інформує СЛЕД ДФС про результати такого дослідження (аналізу, експертизи) шляхом надання примірника копії висновку.

Під час проведення досліджень (аналізів, експертиз) експертами застосовуються методи досліджень та методики проведення експертиз, які визначені в нормативно-правових актах та нормативно-технічних документах (міжнародні та національні стандарти, технічні умови, правила, норми, положення, інструкції, рекомендації, переліки, науково-технічна та довідкова література, програмні продукти тощо).

Обрання методу (методики) проведення досліджень (експертиз) належить до компетенції експерта.

Заключний етап – це один із найбільш відповідальних етапів, у якому роблять підсумки всієї раніше проведеної роботи. Метою цього етапу є аналіз і оцінка одержаних результатів, а також їхнє документальне оформлення. Недостатність, недостовірність результатів і нечіткість їхньої аргументації можуть призвести до сумнівів щодо правильності проведення експертної оцінки. Результати експертизи можуть бути оформлені як акт експертизи чи висновок експерта. Акт експертизи або висновок складається з 3 основних частин:

- загальною (протокольною);
- констатуючою;
- завершальною.

Результати митної експертизи товарів оформлюються у вигляді звіту, що містить експертний висновок. Він повинен складатися із трьох частин – вступної частини, дослідницької та підсумкової. У вступній частині звіту питання, які ставляться перед експертом, наводяться у тій формі, в якій вони вказані у постанові про призначення експертизи. У випадку, коли питання сформульоване не відповідно до прийнятих рекомендацій, але його зміст зрозумілий, експерт має право переформулювати його, вказавши, як він розуміє його відповідно до своїх спеціальних знань (з обов'язковим наведенням первинного формулювання). У випадку, коли зміст питання є незрозумілим експерту, він повинен звернутись за поясненнями до замовника експертизи. При наявності декількох питань експерт має право згрупувати їх, виклавши їх у такій послідовності, яка забезпечила б найбільш доцільний порядок дослідження.

У висновках надається узагальнення проведеного дослідження, підбиваються підсумки, які представляють собою відповіді на поставлені експерту питання. На кожне з цих питань повинна бути надана відповідь або вказано на неможливість його вирішення. Підсумки є кінцевою метою дослідження. У логічному аспекті підсумок – це судження експерта, яке було зроблене по результатам проведених досліджень на основі виявлених або представлених йому даних про досліджуваний об'єкт та загального наукового положення відповідної галузі знань.

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE29823.html